

Відень, 3. січень 1920.

947.7005

VO

v.2

pt.1

ВОЛЯ ТИЖНЕВИК

А. Хомик.

Кривавий рік.

Ціле людство багато поклало надій на 1919 рік, котрий саме зійшов у вічність. Офіційно війна неначебто скінчилася ще в листопаді 1918 р., коли антантські держави заключили перемир'я. Замовкли артилерійські офіційальні громи і офіційальна тріскотня кулеметів. Замовкла дика симфонія гігантських боїв, яка тривала цілих чотири роки і яка лишила криваві сліди жертв десяти мільйонів здорових людей. Опустіли офіційальні окопи. Чи дивуватись треба, що ціле людство поклало великі надії на новий 1919 рік, як на рік, що розпочинає нову еру братерства між народами і інтернаціональної справедливості? Чи дивуватись треба, що в сільвестрову ніч всі були в піднесеному настрою, у всіх радістю горіли очі, що промовці виголошували ентузіастичні промови на народини нового року?

Рік 1919 стояв під знаком миру. Саме зачала організовуватися мирова конференція. Усі здавали собі справу з того, що тим, котрі мають на довгі роки, може на довгі століття, рішати долю цілого людства, дала історія до розв'язання трудне завдання. Але чим воно трудніше, тим більше почесне. І ціле людство вірило, що немає так тяжкого становища, з якого не можнаби вийти, аби тільки була до цього щира воля, бистрий розум і чоловіколюбне серце. І саме на чоловіколюбне серце поклало людство найбільші надії. Всі були того переконання, що політики, які зберуться на мирову конференцію, застановляться головно над тим, як загоїти задані чотирьохлітньою війною глибокі рани, як осушити сльози вдів і сиріт. Нехитре і нелукаве серце відчувало, що однакова ціна сліз. Вони однаково гіркі, однаково болючі, чи проливає їх вдова і сирота французька, чи німецька, чи італійська, чи польська, чи українська, чи московська, Нехитре і нелукаве серце сподівалося, що грядучий мир буде спиратись на цій чуттєвій, гуманній базі всепращення і забуття провин. І організатори мирової конференції рахувалися з цим загально-людським настроєм. Вони заздалегідь заповіли, по якій програмі має йти будівля тривалого миру. Кінець 1918 р. стояв під знаком 14 точок Вільсона. Ці точки, як би їх консеквентно проводилось в життя, дій-

сно осушилиби сирітські і вдовині сльози, запевнили-б людству тривалий мир. І тому Вільсон, автор тих точок, здобув собі всесвітній моральний авторитет, і тому європейська демократія готовилась до триумфального прийняття великого Американця на європейському суходолі.

Так рожево сходив новий 1919 рік і коли він зайшов, всі ті, що його так ентузіастично вітали, пращалися з ним з тяжким прокльоном, бо дійшли до переконання, що замість миру він приніс нові війни, замість праці — безробіття, замість добробуту — голод в Європі, замість здоровля — морові зарази. Рік 1919 — це найбільш кривавий і тяжкий, який досі приходилося переживати цілому людству; — минулий рік — це рік загально-європейського безмежного горя.

Мирова конференція в Парижі показала нездідною загоїти задані війною рани; вона їх тільки розятрила і тільки поглибила європейське горе й європейську нужду, вона тільки занархізувала цілу Європу і велику частину Азії. Представляючи загальний білянс європейського горя, тим самим оцінюється діяльність мирової конференції. Європейське горе розділене нерівномірно. Що до інтензивності нужди і горя, дається Європа поділити на три нерівних частини. Від англійського океану до Рейну і західного побережжя Балтійського і західного побережжя Адрійського моря — це горе ще релятивно найменше, хоч і там зауважується початки економічного розвалу, який проявляється в дорожнечі життя і в упадку грошевої валюти. Пролетарським масам живеться в тих країнах переможців або нейтральних не гаразд, і ці маси висказують своє невдоволення своїми урядами, підкопуючи страйками і письменною та усною агітацією їх повагу. В міру того як господарське життя розвалюється, зміцнюється і росте на заході Європи революційний рух, котрий однак не проявляється ще досить сильно. Там поки що слідний тільки революційний фермент. Далекі більше інтензивне європейське горе в другій смузі, яка починається від Рейну і обіймає Центральну Європу з Польщею і Румунією та Балканський півострів. Тут економічний розвал далеко більший як на заході, і тому тут сильніший революційний рух. Нужда в Центральній Європі страшна. Пролетарські маси голодні, голі і мерзнуть від стужі. Пошестні хвороби забирають сотки тисяч жертв. Однак ця географічна смуга не випила ще чаші горя до дна. Хоч там „не косар не спочиває, на нікого не зважає“, всеж таки центральні Європейці мають ту потіху, що не чують реву гармат і тріскотні кулеметів в дану хвилину, бо період уличних боїв минув в Німеччині ще з весною а в Угорщині в літі. Та там настав релятивний спокій, хоч цей спокій — це неначе тишина гробу, тишина розпучливої резигнації широких пролетарських мас, котра тривати довго не може.

Від східного Балтику через Литву, Білу Русь, ріку Збруч і Дністер аж до його лиману іде лінія, від якої на схід починається вже не горе, а правдиве Дантейське пекло. До центрально-європейської нужди долучились там ще страхіття війни, котрій кінця-краю не видати.

Це одначе тільки схематичний поділ Європи щодо інтензивности горя її людности. Коли подрібніше розбирати, *sit venia verbo*, орографію європейського горя, то не дивлячись на терасоватість його розміщення (найвища тераса на заході, нижча в центрі, найнижча на сході Європи), на самих терасах знаходяться вивищення і впадини, височини і низини. Може бути, що це тільки припадково, але найвища точка так, зказатиб, добробуту й економічного здоровля знаходиться як раз в Альпах — в Швейцарії. На захід, в бік Франції, людський добробут спадає лагіднішим, на південь в бік Італії крутішим, на північ в бік Німеччини ще крутішим збочем. Та на схід в бік Німецької Австрії маємо прямо провалля. З висот швейцарського щастя спадаємо в глибоку австро-німецьку китловину, в котрій ціла людність прямо засуджена на голодову смерть, коли їй не поможе загально людська добродійність. В Австро-Німеччині витворився так зказатиб центрально-європейський бігун горя.

Другий такий бігун знаходиться на південному сході Європи і на Україні.

Природа одначе обох цих низів, австро-німецького і українського, инакша. В австро-німецькім низу панує гробова тишина і голод, в українськім клетотить неначе в китлі. Україна, з усіх боків збльокована, мусить сама своїми власними силами не тільки вижити свою людність, але оборонити своє добро перед завойовниками, з якогоб вони боку не походили, чи з лівого, чи з правого. Трагізм Австро-Німеччини полягає в браку природніх багатств, трагізм України в їх надмірности. До Австро-Німеччини відносяться з образливим співчуттям, як до інтернаціонального старця, котрому необхідно дати милостиню, щоби не вмер з голоду, — до України з лютою завистю, як до багача, котрого треба звязати і обдерти. Одначе цей багач не дає себе звязати і борониться з усіх сил.

На північ і на захід від України підвищується терен дуже незначно. Советська Росія, яка розпоряджає незвичайними ресурсами, перебула вже свою кризу т. є. перебула найтяжчий 1918. рік. Період руйнування старої соціальної і економічної структури там вже закінчився, і тепер прийшла черга на творчу, будуючу роботу на цілком нових підставах. І можна сподіватися, що Московщина найскорше вийде з цієї кризи, яку переживає людство, бо там даються зауважити феномени оздоровлення. Краще також як на Україні є тепер в Польщі і Румунії, в цих обох сусідів України. Одначе це не значить, що там іде до кращого. Так Польща як Румунія стоїть перед соціально-аграрною революцією, котра прийде неминуче, коли української революції не удасться загасити всесвітній реакції. А що не удасться, це вже тепер ясно видно. Советська Росія пережила свій 1918, найтяжчий і найбільш кривавий рік, Україна рік 1919, Польща і Румунія мусить пережити рік 1920.

Треба зробити український білянс активів і пасивів за рік 1919.

Радісно розпочався для України рік 1919. Директорія перемогла гетьмана і реакцію, котра його підтримувала. Центральна європей-

ська революція увільнила європейський народ з австрійського ярма, і Галичане-Українці з нечуваним ентузіазмом проготосили злуку наддністрянських земель з надніпрянськими.

Галицькі верховоди одначе, здеморалізовані опортуністи-парляментаристи, сфальшували непохитну волю галицько-українського народу і поділили одну Україну на дві; наслідки відомі. Західній Україні, котру від східньої старалися штучно відгородити галицькі політики, видали війну Поляки і остаточно зліквідували Західньо-українську Республіку при допомозі антантської реакції.

На східню Україну насунулись червоні імперіялісти і дуже скоро її окупували, полишаючи Директорії тільки обмежену і незначну частину української землі. Одначе український народ дуже скоро прогнав із своєї землі червоних імперіялістів, та не був в силі збудувати державного апарату. З анархії скористала московська реакція, яка зібралася на Півкавказю і, користуючись підмогою антантської реакції, зайняла знову українську землю на те тільки, щоби бути прогнаною з української землі силами українського народу.

Кінець 1919. року приніс нам: 1. ліквідацію Західньо-української Республіки, 2. ліквідацію Директорії, і 3. явну зраду галицьких політиків, які перейшли на бік московської реакції, котра не тільки заперечує українському народові права на власну державність, але навіть право на існування.

Це є білянс пасивів — страшний білянс. Одначе цей рік також не без активів. Перш за все важною позитивною позицією треба уважати те, що українська демократія позбулася одної шкідливої ілюзії, неначе то антантська демократія допоможе їй до будови української державности. Велика кількість інтелігенції, яка виїхала на захід Європи, набула політичного досвіду і, приглядаючись до західньо-європейського життя, дійшла до глибокого переконання, що хоч західньо-європейська буржуазія дуже ще сильна, одначе не на стільки сильна, щоби могла: 1. здушити робітницький, пролетарський рух у себе дома і 2. здушити східньо-європейську революцію.

Українська соціалістична інтелігенція спопуляризувала за кордоном український народ і освоїла Захід з думкою, що на Сході Європи так довго не буде спокою, як довго український народ не здобуде собі самостійности. Ця інтелігенція не вела національно-єгоїстичної політики. Вона підпірала самостійницькі змагання усіх східньо-європейських народів. На парижському ґрунті вона підготувала зближення всіх східньо-європейських народів, котрі живуть на суходільнім мості між Балтиком і Чорним морем, Кавказом і Каспієм. І коли Поляки, Румуни, а також галицькі парламентаристи оглядались виключно тільки на можновладців з парижської конференції, котрі є типовими представниками всесвітньої реакції, то українська соціалістична інтелігенція за кордоном шукала тісніших звязків в політиці з представниками широких пролетарських мас західньої і центральної Європи, в економіці — з представниками європейської кооперації.

І ця орієнтація показала правильною. Українська соціалістична інтелігенція брала участь в інтернаціональних конференціях в Берні, Амстердамі і Люцерні, і врешті решт їй удалося добитися признання української державности з боку всесвітньої соціалістичної демократії. Що правда, розбитий війною інтернаціонал ще не з'організувався, але він організується і з'організується напевно. А коли це станеться, то він, не хтось другий, буде рішати долю людства, розв'язувати питання тривалого миру і союзу народів. Про це свідчить факт, що безплідна парижська конференція скінчила своє життя, з'анархізувавши Європу і поглибивши всесвітню соціальну революцію. Рік 1920 стоїть тепер під знаком другої мирової конференції. Про необхідність її скликання усі глибоко переконані, однак тепер людство, научене досвідом кривавого 1919 року, дивиться на її завдання далеко більш тверезо і реально, і ціла публична опінія бачить тільки один вихід з трагічної ситуації, в яку попало ціле людство. Загальний мир, санацію світових відносин, будівлю життя на нових соціальних і економічних підвалинах, усунення соціальної і національної несправедливости, — ці всі питання може рішити загально-світовий конгрес мира, а не конференція, зложена тільки з представників переможців.

Те, що минулого року було тільки мрією, тепер увійшло в загально-людську свідомість. Дурійка переможного тріумфу, якій підлягли антантські народи, і яка так багато нашкодила, починає уступати. Людське безмежне горе, яке широкими хвилями розлилося по цілій Європі, отверезило думки, злагіднило національну ненависть і егоїзм, і людський ум болюче шукає виходу. А що немає звіря, більш інтелігентного як людина, то можна бути певним, що вихід знайдеться.

Інтернаціональний мировий конгрес, в якому брати мають участь також представники українського народа, складеться, бо мусить скластися, хоч би для того, що немає мира. Коли він з'організується, не відомо. І може бути, що для того, щоб він міг з'їхатись, треба буде людству пережити ще рік більшого горя, чорнішої нужди, і пролити більше потоків крови, як в 1919 році.

В. Кушнір.

Замітки до галицько-української політики.

Extra Galiciam non est vita;
Si est vita, non est ita.

I.

Як повстала Західньо-українська Республіка.

Протоколи зібрання політичних провідників галицької України в навечеря проголошення Західньо-української Республіки будуть цінним джерелом для студій про стан політичної думки серед галицько-українського політичного світа. У відозві до „своїх любих народів“